

เอกสารวิชาการส่วนบุคคล
(Individual Study)

หัวข้อ : หลักประชาธิปไตย

เรื่อง ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมของพนักงาน :
ศึกษากลุ่มบริษัท ชัยโย ทริปเปิ้ลเอ

จัดทำโดย

นางศิริวรรณ ดำเนินชาญวนิชย์ ทรงเมตตา
รหัส 570235

เอกสารวิชาการนี้เป็นส่วนหนึ่งของการอบรม
หลักสูตร “หลักนิติธรรมเพื่อประชาธิปไตย” รุ่นที่ 2

วิทยาลัยรัฐธรรมนูญ
สถาบันรัฐธรรมนูญศึกษา
สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ

ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมของพนักงาน : ศึกษากลุ่มบริษัท ชัยโย ทริปปเปลเอ

บทนำ

เมื่อกล่าวถึงคำว่า “ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม” (Participatory Democracy) ประชาชนส่วนใหญ่ในสังคมจะนึกถึงการมีส่วนร่วมในทางการเมืองการปกครองของประชาชนกับรัฐ อันเป็นความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างผู้มีอำนาจในสังคมที่เรียกว่ารัฐกับประชาชน โดยเป็นการเรียกร้องว่าฝ่ายรัฐรับรองและคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน อันสอดคล้องกับหลักเกณฑ์การสร้างประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมหรือไม่ อาทิเช่น มีการให้สิทธิแก่ประชาชนในการแสดงความคิดเห็น มีการเปิดเวทีให้มีการพูดคุยและอภิปรายเรื่องราวทางการเมือง มีการให้เสรีภาพในการชุมนุมเพื่อเรียกร้องความเป็นธรรม มีการเปิดโอกาสให้มีสิทธิในการก่อตั้งพรรคการเมือง มีการให้สิทธิแก่ประชาชนในการมีส่วนร่วมในเรื่องทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม หรือไม่ว่าอย่างไร โดยมักมีได้นึกถึงความสัมพันธ์ในอีกมิติหนึ่งระหว่างภาคประชาชนด้วยกันเอง ซึ่งในความเป็นจริงแล้วประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมมิได้ถูกจำกัดในฐานะเป็นรูปแบบการปกครองรูปแบบหนึ่งในการสร้างความมีส่วนร่วมระหว่างรัฐกับภาคประชาชนเท่านั้น แต่ยังเป็นหลักเกณฑ์หรือแนวคิดที่สามารถนำมาปรับใช้หรือประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ในหลายกรณี จนสามารถเสริมสร้างเป็นวัฒนธรรมประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมของประชาชนในสังคมได้ อาทิเช่น

1) ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมในครอบครัว กล่าวคือ ครอบครัวประกอบด้วยสามี ภรรยา บุตร กลุ่มวงศาตคณาญาติ การดำรงชีวิตร่วมกันในวิถีประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมจึงต้องคำนึงถึงคุณลักษณะประชาธิปไตยในครอบครัวที่สำคัญ คือ การเปิดโอกาสให้มีการแสดงความคิดเห็นอย่างมีเหตุผล การรับฟังและยอมรับข้อคิดเห็นของผู้อื่น การตัดสินใจและแก้ปัญหาโดยใช้เหตุผลร่วมกัน เป็นต้น

2) ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมในสถานศึกษา กล่าวคือ สถานศึกษาประกอบด้วยอาจารย์ นักศึกษา นักการภารโรง ฯ วิถีประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมในสถานศึกษาจึงต้องคำนึงถึงคุณลักษณะประชาธิปไตยในการเคารพการแสดงความคิดเห็น การยอมรับฟังข้อคิดเห็นของผู้อื่น และการมีส่วนร่วมในการลงมติเรื่องใดเรื่องหนึ่ง เป็นต้น

3) ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมในชุมชน กล่าวคือ ชุมชนประกอบด้วยผู้นำชุมชน และสมาชิกภายในชุมชน วิถีประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมในชุมชนจึงต้องคำนึงถึงคุณลักษณะประชาธิปไตยในการเคารพและรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นอย่างมีเหตุผล การตัดสินใจโดยใช้มติเสียงข้างมาก การมีกลุ่มหรือตัวแทนเข้าทำงานโดยมีการวางแผนและตัดสินใจร่วมกัน เป็นต้น

4) ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมในสังคม (กลุ่ม สมาคม องค์กร) กล่าวคือ การเป็นสมาชิกขององค์กรในสังคมต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นสมาคมศิษย์เก่าโรงเรียน มูลนิธิ กลุ่มทำงาน วิถีประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมภายในกลุ่มจึงต้องคำนึงถึงคุณลักษณะประชาธิปไตยในการเคารพกฎ ระเบียบ และข้อบังคับของกลุ่ม การเปิดโอกาสให้มีการแสดงความคิดเห็น การสร้างมติในการทำงานแบบกลุ่ม เป็นต้น

จากที่กล่าวมาข้างต้น เห็นได้ว่า หลักเกณฑ์ในเรื่องประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมได้ถูกแทรกซึมไปในทุกภาคส่วนของสังคม มิใช่เป็นหลักเกณฑ์ที่ถูกกล่าวอ้างหรือหยิบยกขึ้นมาใช้เฉพาะในหน่วยงานราชการหรือหน่วยงานของรัฐเท่านั้น ในองค์กรภาคเอกชนก็เริ่มตระหนักถึงหลักเกณฑ์ดังกล่าว โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มบริษัทซีโย ทริบเปิ้ลเอ ด้วยเหตุดังกล่าว บทความชิ้นนี้จึงเป็นการศึกษาถึงหลักคิดในการสร้างความเป็นประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมภายในกลุ่มบริษัท ซีโย ทริบเปิ้ลเอ ว่าได้นำหลักคิดดังกล่าวมาประยุกต์ใช้ในองค์กรอย่างไร และมีกิจกรรมใดสอดคล้องกับแนวคิดในเรื่องความเป็นประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมหรือไม่ เพื่อแสดงให้เห็นว่าหลักคิดดังกล่าวก็เป็นสิ่งจำเป็นอย่างมากในการบริหารงานภาคเอกชน ซึ่งอาจจะมีความคล้ายคลึงกับคำว่า “Employee Engagement” อันเป็นการสร้างโอกาสให้แก่พนักงานได้ติดต่อกับเพื่อนร่วมงาน ผู้จัดการ และคนอื่น ๆ ในองค์กร เพื่อเป็นการสร้างสภาพแวดล้อมขององค์กรที่จูงใจให้พนักงานทั้งหลายเกิดความผูกพันและมีส่วนร่วมทำงานที่พวกเขาทำ และเกิดจิตสำนึกความมุ่งมั่นในการสร้างสรรค์งานอย่างเต็มที่ โดยพิจารณาเป็นลำดับ ดังนี้

1. หลักประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม (Participatory Democracy)

1.1 ความหมายของประชาธิปไตย

คำว่า “ประชาธิปไตย” เกิดขึ้นครั้งแรกในยุคสมัยกรีก เมื่อประมาณ 2,000 ปีมาแล้ว โดยภาษากรีกใช้คำว่า “Democratia” หรือในภาษาอังกฤษใช้คำว่า “Democracy” ซึ่ง “Cracy” มาจากคำว่า “Kratein” แปลว่า การปกครอง ส่วน “Demo” หรือ “Demos” หมายถึง ประชาชนหรือสาธารณชนทั่วไป ฉะนั้นคำว่า “ประชาธิปไตย” หรือ “Democracy” จึงถูกแปลว่า การปกครองโดยประชาชน หรือประชาชนมีอำนาจสูงสุด¹ ประชาธิปไตย คือ แนวคิดที่เชื่อว่าประชาชนมีสิทธิที่จะปกครองตนเอง ซึ่งแตกต่างจากแนวคิดในสมัยอดีตที่เชื่อว่าประชาชนมีชีวิตอยู่เพื่อเสริมสร้างบารมีหรือความมั่งคั่งให้กับกษัตริย์ หรือดำเนินชีวิตไปตามลิขิตของพระเจ้าเป็นเจ้า บางสำนักเชื่อว่า ประชาธิปไตยเป็นทั้งแนวคิด อุดมการณ์ ระบบการเมือง การปกครอง และวิธีการดำเนินชีวิตตลอดจนสัมพันธ์ภาพระหว่างบุคคลในสังคมประชาธิปไตย โดยถือเป็นระบบการปกครองในแบบอุดมคติที่สังคมหรือรัฐต่าง ๆ พยายามที่จะยึดเป็นหลักในการบริหารประเทศ ซึ่งล๊อค (Locke) กับรูสโซ (Rousseau) เจ้าของทฤษฎีสำคัญในอดีตเคยกล่าวไว้ว่า ประชาธิปไตยเป็นระบบการปกครองและระบบการดำเนินชีวิตที่ดีที่สุดซึ่งประวัติศาสตร์ของมนุษยชาติและสังคมต่าง ๆ จะมีการพัฒนาไปสู่ระบบการปกครองและระบบการดำเนินชีวิตแบบประชาธิปไตย อันสอดคล้องกับคำกล่าวของโทมัส เจฟเฟอร์สัน (Thomas Jefferson) ที่ว่า ระบบการปกครองและระบบการดำเนินชีวิตแบบประชาธิปไตยเป็นสิ่งที่ชั่วร้ายน้อยที่สุด² อย่างไรก็ตาม หากพิจารณาคำจำกัดความของคำว่าประชาธิปไตยจากหนังสือ บทความ วารสาร หรือทัศนะของนักวิชาการสามารถสรุปได้ ดังนี้

¹<http://en.wikipedia.org/wiki/Democracy>

²ไพโรจน์ ชัยนาม, “รัฐธรรมนูญไทย”, (กรุงเทพมหานคร:มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2514), หน้า 74.

1) **ราชบัณฑิตยสถาน** ได้นิยามความหมายของประชาธิปไตยไว้ว่า “ระบอบการปกครองที่ถือมติปวงชนเป็นใหญ่, การถือเสียงข้างมากเป็นใหญ่”³

2) **อมร รักษาสัตย์** ได้ให้ความหมายประชาธิปไตยไว้ดังนี้⁴

(1) ในความหมายดั้งเดิม คือ การปกครองแบบหนึ่งซึ่งสิทธิในการตัดสินใจทางการเมืองนั้น พลเมืองทั้งปวงเป็นผู้ใช้โดยตรงตามระเบียบวิธีที่ว่าเสียงข้างมากเป็นฝ่ายชนะ การปกครองแบบนี้เรียกกันว่า “ประชาธิปไตยทางตรง”

(2) การปกครองรูปแบบหนึ่ง ซึ่งพลเมืองใช้สิทธิอย่างเดียวกันนั้นโดยผ่านทางผู้แทนซึ่งประชาชนเป็นผู้เลือกและรับผิดชอบต่อประชาชนพลเมืองทั้งหมด โดยไม่ได้ใช้สิทธิในการปกครองตนเองแบบนี้เรียกว่า “ประชาธิปไตยแบบมีผู้แทน”

(3) การปกครองรูปแบบหนึ่ง ได้แก่ ประชาธิปไตยแบบมีผู้แทน แต่ผู้ที่มีเสียงข้างมากจะใช้อำนาจตัดสินใจก็แต่ภายในขอบเขตจำกัดแห่งรัฐธรรมนูญ ซึ่งได้ออกแบบไว้รับรองสิทธิของชนชั้นน้อยให้ได้ชื่นชมสิทธิส่วนบุคคลหรือส่วนรวมบางประการ เช่น สิทธิในการพูดและในทางศาสนา แบบนี้เรียกว่า ประชาธิปไตยเสรีหรือแบบมีรัฐธรรมนูญ (liberal or constitutional democracy)

(4) ประการสุดท้าย คำว่าประชาธิปไตยมักจะถูกนำมาใช้อธิบายระบบการเมือง หรือสังคมใดๆ ซึ่งมีแนวโน้มที่จะลดความแตกต่างทางสังคมและเศรษฐกิจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งความแตกต่างอันเกิดขึ้นจากการกระจายทรัพย์สินส่วนตัวโดยไม่เท่าเทียมกัน ทั้งนี้ โดยไม่คำนึงว่า การปกครองในระบอบนั้นจะมีลักษณะประชาธิปไตยตามความหมาย 3 ประการแรกหรือไม่ แบบนี้เรียกว่า “ประชาธิปไตยทางสังคมหรือเศรษฐกิจ”

3) **ชัยอนันต์ สมุทวณิช และกนก วงษ์ตระหง่าน** ได้ให้ความหมายของประชาธิปไตยแบบไทย พอสรุปได้ดังนี้⁵

(1) ประชาธิปไตยแบบไทยต้องมีความเหมาะสมสอดคล้องกับสภาพความเป็นอยู่ของชาวไทย มีรัฐธรรมนูญที่มีไข่ลอกเลียนจากฝรั่ง แต่จะต้องเป็นรัฐธรรมนูญที่เหมาะสมกับสภาพของประเทศไทย และสามารถปฏิบัติได้

(2) ประชาธิปไตยไม่จำเป็นต้องมีการเลือกตั้งหรือมีรัฐธรรมนูญที่ถาวร

(3) ประชาธิปไตยแบบไทยเป็นประชาธิปไตยทั้งในทางการเมือง เศรษฐกิจและสังคม

(4) ประชาธิปไตยแบบไทยก่อให้เกิดเสถียรภาพทางการเมือง ซึ่งกระทำได้โดยให้ฝ่ายบริหารมีความเข้มแข็งกว่าฝ่ายนิติบัญญัติ

³ราชบัณฑิตยสถาน, “พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 เฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา 7 รอบ 5 ธันวาคม 2554”, (กรุงเทพมหานคร:ราชบัณฑิตยสถาน,2556),หน้า 73.

⁴อมร รักษาสัตย์, “รัฐธรรมนูญฉบับประชาชนพร้อมบทวิจารณ์”,(กรุงเทพมหานคร:จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,2541),หน้า 6.

⁵ชัยอนันต์ สมุทวณิช และกนก วงษ์ตระหง่าน, “ภาษากับการเมือง”,(กรุงเทพมหานคร:ฝ่ายวิจัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,2526),หน้า 93 - 94.

(5) ประชาธิปไตยแบบไทยจะต้องมีระบบเศรษฐกิจแบบเสรีนิยมมีแผน

(6) ประชาธิปไตยแบบไทยจะต้องเชิดชูสถาบันพระมหากษัตริย์ และถวายพระราชอำนาจให้พระมหากษัตริย์มีส่วนในการได้ปกครองบ้านเมือง และประชาชนพลเมืองตามสมควร กล่าวคือ เป็นประชาธิปไตยแบบที่มีพระมหากษัตริย์

4) **ชัยอนันต์ สมุทรวณิช**⁶ กล่าวถึงประชาธิปไตยในฐานะที่เป็นระบบการเมืองว่า เป็นการจัดรูปแบบการปกครองโดยการกำหนดความสัมพันธ์ระหว่างสถาบันทางการเมือง บทบาท อำนาจและหน้าที่ของสถาบันทางการเมือง ตลอดถึงวิธีการตัดสินใจปัญหาข้อขัดแย้งในทางปฏิบัติตามแนวคิดประชาธิปไตย ซึ่งระบบการเมืองแบบประชาธิปไตยมีลักษณะที่สอดคล้องกับทฤษฎีและแนวความคิดประชาธิปไตย และแนวคิดประชาธิปไตยนี้เองได้ก่อให้เกิดรูปแบบการปกครอง และวิธีการที่ใช้ในการปกครองตามลำดับต่อไปนี้

(1) แนวคิดประชาธิปไตยที่ว่ามนุษย์มีความสามารถ มีสติปัญญา รู้จักใช้เหตุผล ทำให้เกิดรูปแบบและวิธีการปกครองที่ใช้หลักการประชุมปรึกษา แลกเปลี่ยนความคิดเห็น เพื่อการแก้ไขปัญหา โดยการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและหาข้อยุติในที่สุด เช่น การประชุมสภาและคณะรัฐมนตรี เป็นต้น

(2) แนวคิดประชาธิปไตยที่เชื่อในความเป็นอิสระและเสรีภาพของมนุษย์ จึงทำให้ต้องมีการกำหนดขอบเขตอำนาจรัฐบาลไว้ และให้ความคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน เช่น เสรีภาพทางการเมือง การพูดคุย การชุมนุมทางการเมือง เป็นต้น

(3) แนวคิดประชาธิปไตยเน้นความเท่าเทียมกันของคน ดังนั้น จึงเกิดการคุ้มครองทางกฎหมายต่อบุคคลอย่างเท่าเทียมกันโดยไม่เลือกปฏิบัติ

(4) แนวคิดประชาธิปไตยที่ว่าอำนาจอันชอบธรรมทางการเมืองเกิดจากความยินยอมของประชาชน นั่นคือ ประชาชนต้องไปใช้สิทธิเลือกตั้งตัวแทนของตนไปเป็นผู้แทนเพื่อบริหารงานแทนประชาชน และจะต้องพ้นจากตำแหน่งเมื่อครบวาระ 4 ปี หรือ 6 ปี เพื่อให้ประชาชนพิจารณาเลือกตัวแทนใหม่

(5) แนวคิดประชาธิปไตยที่อำนาจอธิปไตยมาจากปวงชนนั้น นอกจากจะมีการจัดการปกครองโดยให้ประชาชนเลือกผู้แทนเข้าโดยตรงแล้ว ยังมีการจัดความสัมพันธ์ทางอำนาจต่าง ๆ ที่สถาบันทางการเมือง การปกครองที่มีอยู่ด้วย คือ หลักการแบ่งแยกอำนาจ (Separation of Powers) เพื่อถ่วงดุลตรวจสอบซึ่งกันและกัน การที่รัฐบาลค้ำใจอยู่เสมอว่าจำเป็นต้องรับผิดชอบต่อประชาชนด้วยการให้ความสำคัญแก่ข้อเรียกร้องตามความต้องการของประชาชน รับฟังความคิดเห็น และประชาชนมีอำนาจสูงสุด บางระบบใช้การออกเสียงประชามติ (Referendum) ในปัญหาที่มีความขัดแย้งกันมาจนรัฐบาลเห็นว่า ควรให้ประชาชนเป็นผู้ตัดสินโดยตรง วิธีการคือ ให้ประชาชนเสนอร่างกฎหมายนั้นโดยตรง (Initiative) และวิธีการให้ประชาชนมีสิทธิถอดถอนตัวแทนเจ้าหน้าที่ระดับท้องถิ่นที่เลือกเข้าไปก่อนครบวาระในการดำรงตำแหน่งนั้น (Recall) ซึ่งวิธีการที่ใช้ในรูปแบบการปกครองประชาธิปไตยเป็นการปกครองโดยประชาชน

⁶ชัยอนันต์ สมุทรวณิช, “การเลือกตั้ง พรรคการเมือง รัฐสภา และคณะทหาร”, (กรุงเทพมหานคร:สำนักพิมพ์บรรณกิจ, 2524), หน้า 15 - 19.

ส่วนใหญ่ ไม่ใช่ปกครองโดยคน ๆ เดียว หรือโดยคณะบุคคล ได้แก่ การใช้หลักเกณฑ์ของเสียงข้างมาก (Majority Rule) ในการตัดสินใจปัญหาทุกระดับ เช่น การลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง การออกเสียงประชามติ การออกเสียงลงมติในการประชุมสภาผู้แทนราษฎร และการประชุมในระดับต่าง ๆ ถือว่าเสียงส่วนใหญ่จะได้รับการนำนโยบายไปปฏิบัติ แต่ทั้งนี้เสียงส่วนน้อยก็ต้องได้รับการทบทวนตัดสินใจในปัญหาด้วยเช่นกัน

(6) แนวคิดเกี่ยวกับประชาธิปไตยที่เกี่ยวกับสิทธิที่จะคัดค้านไม่เห็นด้วยและการเปลี่ยนแปลงรัฐบาล ก่อให้เกิดรูปแบบการปกครองและวิธีการปกครองที่ให้ความสำคัญในสิทธิเสรีภาพที่จะแสดงความคิดเห็นคัดค้านนโยบายและการปฏิบัติงานของรัฐบาล การเคารพสิทธิเช่นว่านี้ คือ การให้โอกาสฝ่ายค้าน กล่าวคือ พรรคฝ่ายค้านสามารถเรียกร้องการสนับสนุนจากประชาชนให้เปลี่ยนแปลงรัฐบาล การเปิดโอกาสให้สื่อมวลชนมีความเป็นอิสระที่จะวิจารณ์รัฐบาล โดยไม่ถูกคุกคาม การเคารพสิทธิเสรีภาพของเสียงข้างน้อย (Minority Rule) เหล่านี้ เป็นต้น

1.2 หลักการของระบอบประชาธิปไตย

หลักการปกครองในระบอบประชาธิปไตยมีสาระสำคัญ ดังนี้

1) หลักความเสมอภาค หมายถึง ความเท่าเทียมกันในความเป็นมนุษย์ และเท่าเทียมกันในฐานะที่แต่ละคนเป็นสมาชิกของสังคมเช่นเดียวกัน ยกตัวอย่างเช่น

(1) ความเสมอภาคทางกฎหมาย หมายถึง ประชาชนทุกคนมีความเท่าเทียมกันตามกฎหมาย

(2) ความเสมอภาคทางการเมือง หมายถึง พลเมืองทุกคนในรัฐมีสิทธิในการมีส่วนร่วมในการปกครองเท่าเทียมกัน โดยทุกคนมีความเสมอภาคในการออกเสียงเลือกตั้ง สมัครรับเลือกตั้ง จัดตั้งพรรคการเมือง และแสดงความคิดเห็น ตลอดจนรวมกลุ่มทางการเมืองอย่างเสมอภาคกัน

(3) ความเสมอภาคทางเศรษฐกิจ หมายถึง ประชาชนทุกคนมีสิทธิประกอบการทางเศรษฐกิจโดยเสรี โดยสามารถเป็นเจ้าของทรัพย์สิน และสามารถถือประโยชน์ทางเศรษฐกิจที่ตนได้ดำเนินการไปได้ และมีสิทธิได้รับประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติอย่างเท่าเทียมกัน ซึ่งรัฐบาลจะต้องทำหน้าที่เป็นผู้จัดสรรเพื่อทำให้เกิดความยุติธรรมและความถูกต้องไม่มุ่งพัฒนาเฉพาะจุดใดจุดหนึ่ง ซึ่งความเสมอภาคในด้านโอกาสที่สำคัญ เช่น การศึกษา การประกอบการงาน การให้ความรู้ ความสามารถในการดำเนินอาชีพ รวมทั้งการสร้างฐานะทางเศรษฐกิจ สังคมและความรับผิดชอบของตนเองให้สูงขึ้น

2) หลักสิทธิ เสรีภาพ และหน้าที่ หมายถึง อำนาจหรือประโยชน์ของบุคคลซึ่งกฎหมายรับรองและคุ้มครองให้แก่บุคคลที่เป็นพลเมืองของรัฐ โดยที่สิทธิเสรีภาพและหน้าที่เป็นของควบคู่กันไม่มีใครมีสิทธิเสรีภาพโดยไม่มีหน้าที่ต้องรับผิดชอบ และไม่มีใครมีหน้าที่โดยไม่มีสิทธิเสรีภาพ ฉะนั้น ทุกคนจึงควรศึกษาหาให้รู้ว่าตนเองมีสิทธิและหน้าที่อย่างไร โดยทั่วไปสิทธิเสรีภาพของบุคคลอาจถูกจำกัดขอบเขตโดยกฎหมาย แต่มีสิทธิเสรีภาพบางอย่างซึ่งเป็นสิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐานของประชาชนที่รัฐจะต้องให้การรับรอง ซึ่งสรุปได้ดังนี้

(1) สิทธิและเสรีภาพส่วนบุคคล หมายถึง บุคคลทุกคนควรมีในฐานะที่เกิดมาเป็นคน ถ้าคนอื่นละเมิดถือเป็นความผิด เช่น การเลือกที่อยู่อาศัย การเลือกนับถือศาสนา เสรีภาพในร่างกาย เสรีภาพในเคหสถานและทรัพย์สิน เสรีภาพในการได้รับการศึกษา เป็นต้น

(2) สิทธิและเสรีภาพทางการเมือง หมายถึง บุคคลทุกคนมีสิทธิเสรีภาพที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของรัฐโดยการแสดงความคิดเห็นทั้งการพูด การเขียน การพิมพ์ การโฆษณา การร่วมกลุ่มทางการเมือง การใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้ง การสมัครรับเลือกตั้ง หรือการจัดตั้งพรรคการเมือง เป็นต้น

(3) สิทธิเสรีภาพทางเศรษฐกิจ หมายถึง บุคคลทุกคนมีสิทธิที่จะทำมาหากินเลี้ยงดูตนเองและครอบครัวโดยสุจริต มีความรู้สึกที่มั่นคงปลอดภัยในชีวิตและอาชีพการงาน และมีสิทธิได้รับค่าจ้างแรงงานที่เป็นธรรม

3) หลักนิติธรรม หมายถึง หลักการปกครองโดยกฎหมาย โดยมีสาระสำคัญเกี่ยวกับหลักการแบ่งแยกอำนาจ หลักการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน หลักความเสมอภาคภายใต้กฎหมาย ลำดับชั้นของกฎหมายและการควบคุมกฎหมายไม่ให้ขัดรัฐธรรมนูญ สิทธิทางศาลและกระบวนการยุติธรรม และความเป็นอิสระของศาล⁷

4) หลักการยอมรับเสียงข้างมาก หมายถึง การที่ทุกสังคมมีคนอยู่ร่วมกันมาก ๆ ย่อมต้องมีความขัดแย้ง ซึ่งความขัดแย้งอาจจะระงับได้ด้วยกฎหมาย นอกจากนั้นในระบอบประชาธิปไตยยังได้นำวิธีตกลงกัน โดยเสียงข้างมากมาใช้ในการยุติปัญหา อย่างไรก็ตาม การใช้เสียงข้างมากจะต้องไม่กระทำไปโดยละเมิดสิทธิของเสียงข้างน้อย

5) หลักอำนาจอธิปไตยเป็นของมวลชน หมายถึง การปกครองต้องได้รับความยินยอมจากประชาชน โดยรัฐคือกลุ่มบุคคลที่ได้รับการเลือกจากประชาชนมาทำหน้าที่เป็นผู้ปกครองประเทศ ซึ่งรัฐที่ดีต้องเป็นของประชาชน เพื่อประชาชนและจะต้องรับผิดชอบต่อประชาชน

6) หลักแห่งการใช้เหตุผล หมายถึง การอาศัยหลักความเชื่อว่ามนุษย์มีความสามารถและมีสติปัญญาในการปกครองดูแลตนเอง สามารถใช้เหตุผลในการตัดสินใจและกำหนดแนวทางในการดำเนินชีวิตให้กับตนเองและสังคมได้ และไม่ใช้กำลังหรือความรุนแรงในการตัดสินใจ

1.3 ประเภทของประชาธิปไตย

1) เฮเลน่า แคทท์⁸ ได้จำแนกประเภทของประชาธิปไตยไว้ 3 รูปแบบ เพื่อแสดงให้เห็นถึงความแตกต่างได้อย่างชัดเจน ดังนี้

⁷ สมคิด เลิศไพฑูรย์, “การสถาปนาหลักนิติธรรมขึ้นในระบบกฎหมายไทย”, วารสารกฎหมายนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, มีนาคม 2557, หน้า 2 - 20.

⁸ ธงชัย วงศ์ชัยสุวรรณ, “ทัศนคติของข้าราชการส่วนภูมิภาคต่อการปกครองในระบอบประชาธิปไตยของประเทศไทยในปัจจุบัน”, (กรุงเทพฯ: คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2546), หน้า 17.

(1) ประชาธิปไตยโดยตรง จะมีลักษณะสำคัญ คือ ประชาชนออกเสียงลงมติเห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วยกับทางเลือก หรือปัญหาใดปัญหาหนึ่งที่ถูกเสนอหรือหยิบยกขึ้นมา ตัวอย่างเช่น การออกเสียงลงประชามติของประชาชนในสวิตเซอร์แลนด์หรืออิตาลีในปัจจุบัน

(2) ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม คือ การที่ประชาชนปรึกษาหารือกันในทุกแง่ทุกมุม ในทางเลือกหรือปัญหาที่ต้องตัดสินใจแล้วตกลงกัน ตัดสินใจร่วมกันว่าจะเลือกหรือหาทางออกอย่างไร

(3) ประชาธิปไตยแบบตัวแทน คือ การให้ประชาชนเลือกตัวแทนขึ้นเพื่อทำการตัดสินใจแทนพวกเขา เช่น การเลือกตั้งคณะกรรมการโรงเรียน การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เป็นต้น

2) คณิงนิจ ศรีบัวเอี่ยม และคณะ ได้อธิบายถึงประชาธิปไตยทั้ง 3 แบบ ดังนี้

(1) ประชาธิปไตยทางตรง (Direct Democracy) เป็นระบบที่ให้ประชาชนเจ้าของอำนาจอธิปไตยเป็นผู้ใช้อำนาจอธิปไตยด้วยตนเอง หรือร่วมใช้อำนาจอธิปไตย โดยองค์ประกอบของประชาธิปไตยทางตรงมี 2 ประการ คือ ประชาชนเป็นผู้ริเริ่ม โดยการริเริ่มนั้นต้องมีสภาพบังคับให้มีการเริ่มต้นกระบวนการ และประชาชนเป็นผู้ตัดสินใจขั้นสุดท้าย การขาดองค์ประกอบใด องค์ประกอบหนึ่งย่อมทำให้รูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองนั้น ๆ ไม่อาจเป็นประชาธิปไตยที่สมบูรณ์ได้ โดยทั่วไปแล้ว นักวิชาการทางยุโรปถือว่า การตัดสินใจขั้นสุดท้ายโดยประชาชนเป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่สุดของประชาธิปไตยทางตรง รูปแบบของประชาธิปไตยทางตรงที่ประเทศต่าง ๆ ที่สำคัญ รู้จักกันดี และใช้มากที่สุด ได้แก่ การลงประชามติ (Referendum) การเสนอกฎหมายโดยประชาชน (Initiative) การถอดถอนผู้แทนรายบุคคลหรือทั้งสภา (Recall)

(2) ประชาธิปไตยแบบผู้แทน (Representative Democracy) เป็นระบบที่ให้ประชาชนเลือกผู้แทนไปใช้อำนาจอธิปไตยแทนตนเอง ถ้าเป็นระบบรัฐสภา ประชาชนจะเลือกตั้งเฉพาะสมาชิกสภาซึ่งเป็นฝ่ายนิติบัญญัติ และสมาชิกสภาจะไปแต่งตั้งฝ่ายบริหารเอง ถ้าเป็นระบบประธานาธิบดี ประชาชนจะเลือกตั้งทั้งฝ่ายนิติบัญญัติและฝ่ายบริหารด้วยตนเอง เมื่อเปรียบเทียบกับประชาธิปไตยทางตรง อาจเรียกประชาธิปไตยแบบผู้แทนว่า ประชาธิปไตยทางอ้อม (Indirect Democracy) ซึ่งมีทฤษฎีอำนาจอธิปไตยเป็นของชาติสนับสนุน

(3) ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม (Participatory Democracy) เป็นประชาธิปไตยที่เกิดขึ้นจากความพยายามทำให้เกิดความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติมากที่สุด ด้วยการผสมผสานระหว่างการเสริมจุดแข็งและช่อมจุดอ่อนของประชาธิปไตยแบบผู้แทนกับประชาธิปไตยทางตรง การผสมผสานดังกล่าวทำให้เกิดคำว่า ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม ซึ่งมีได้หมายความว่า ในทางกฎหมายโดยตรงเป็นเพียงการเรียกระบอบประชาธิปไตยแบบผู้แทนที่เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในทางการเมืองการปกครอง และในการตัดสินใจระดับต่าง ๆ มากขึ้นเท่านั้น มิใช่ว่าประชาชนจะสามารถทำได้แต่เพียงเลือกตั้งอย่างเดียว แต่ยังเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมรับรู้ข้อมูลข่าวสาร ความเคลื่อนไหว และความคืบหน้าของการบริหารจัดการประเทศโดยผู้ที่ทำหน้าที่แทนประชาชน หรือการเปิดโอกาสให้ประชาชนร่วมแสดงความคิดเห็นและให้ข้อมูลแก่ผู้ที่ทำหน้าที่แทนตนเพื่อใช้ประกอบการตัดสินใจในเรื่องต่าง ๆ รวมทั้งการที่ประชาชนเข้าไปมี

ส่วนร่วมในการตรวจสอบ และถอดถอนผู้ที่ทำหน้าที่แทนประชาชนซึ่งขาดประสิทธิภาพ บกพร่องต่อหน้าที่ หรือไม่สุจริตแล้วแต่กรณี

1.4 แนวคิดเกี่ยวกับประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม

ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมเกิดขึ้นครั้งแรกโดยกลุ่มซ้ายใหม่ในยุโรปในช่วงปลายทศวรรษ 1960 และต้นทศวรรษ 1970 โดยเกิดขบวนการต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นขบวนการทางนักศึกษา ขบวนการกลุ่มผู้หญิง และขบวนการกลุ่มคนงานในภาคอุตสาหกรรม ที่เป็นเช่นนี้เพราะความไม่เชื่อมั่นในประชาธิปไตยแบบตัวแทนที่มีอยู่ที่เป็นการเน้นบทบาทของรัฐ ความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับสังคม และมีผลกระทบจากเศรษฐกิจที่เน้นการผลิตของพลเมือง ทำให้เกิดความอึดอัดต่อการทำงานของรัฐบาล จึงออกมากเคลื่อนไหวเพื่อรักษาผลประโยชน์ของกลุ่มและชุมชน และปฏิรูประบบการแทรกแซงโดยรัฐทั้งหมด

ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมนี้ นักวิชาการบางคน เช่น Dahl Hague และคณะ มีความเห็นว่า ประชาธิปไตยโดยตรงกับประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม คือ สิ่งเดียวกัน แนวคิดประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมไม่ใช่แนวคิดใหม่ อาจกล่าวได้ว่าการปกครองของนครรัฐเอเธนส์ กรีกโบราณ ที่ให้ประชาชนประชุมตัดสินปัญหา ออกกฎหมาย และปกครองบ้านเมือง ก็เป็นรูปแบบหนึ่งของประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม นอกจากนี้ การปกครองแบบประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมอาจมีอยู่ในชุมชนพื้นเมืองโบราณที่มีขนาดเล็ก เช่น เผ่าเมารี (Maori) ในประเทศนิวซีแลนด์ ในยุคสมัยใหม่ประมาณปี ค.ศ. 1620 การประชุมเมืองที่เริ่มต้นจาก Massachusetts Bay Colony และได้ขยายไปยัง New Hampshire, Connecticut, Rhode Island และ Maine ก็มีลักษณะเป็นรูปแบบหนึ่งของการเป็นประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมเช่นกัน

1.5 ความหมายของประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม

ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมเป็นคำศัพท์ที่มีการกล่าวถึงและอภิปรายกันอย่างกว้างขวาง โดยเฉพาะในบรรดานักรัฐศาสตร์ หากแต่รวมถึงผู้สนใจในการปกครองระบอบประชาธิปไตยโดยทั่วไปอีกด้วย โดยเฉพาะเป็นความพยายามที่จะอธิบายความหมายของประชาธิปไตยที่แท้จริงคืออะไร⁹ โดยเริ่มมีมาตั้งแต่สมัยกรีกโบราณในช่วงศตวรรษที่ 18 - 20 โดยเป็นการเรียกระบอบประชาธิปไตยแบบผู้แทนที่เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในทางการเมืองการปกครองและการตัดสินใจในระดับต่าง ๆ มากขึ้น มิใช่ว่าประชาชนจะสามารถทำได้แต่เพียงเลือกตั้งอย่างเดียว ยังเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจในเรื่องต่าง ๆ อาทิ การเปิดช่องทางให้ประชาชนมีส่วนร่วมรับรู้ข้อมูลข่าวสาร ความเคลื่อนไหว และความคืบหน้าของการบริหารจัดการประเทศ โดยผู้แทนที่ทำหน้าที่แทนประชาชน หรือเปิดโอกาสให้ประชาชนร่วมแสดงความคิดเห็นและให้ข้อมูลแก่ผู้ที่ทำหน้าที่แทนตนเพื่อใช้ประกอบการตัดสินใจในเรื่องต่าง ๆ รวมทั้งการที่ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมในการตรวจสอบและถอดถอนผู้ที่ทำหน้าที่แทนประชาชน

⁹สำนักวิจัยและพัฒนา สถาบันพระปกเกล้า, “ตัวอย่างเทคนิคการมีส่วนร่วมของประชาชนและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง”, (กรุงเทพมหานคร:สถาบันพระปกเกล้า, 2544), หน้า 9.

ซึ่งขาดประสิทธิภาพ บกพร่องต่อหน้าที่ หรือไม่สุจริต แล้วแต่กรณี¹⁰ โดยหากพิจารณาความหมายของ คำว่า “ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม” อาจพิจารณาได้จากทัศนะของนักวิชาการได้ ดังนี้

1) **คะเนิงนิจ ศรีบัวเอี่ยม และคณะ** ให้ความหมายของประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมว่า หมายถึง การกระจายโอกาสให้แก่ประชาชนเพื่อเปิดโอกาสให้มีส่วนร่วมทางการเมือง และการบริหาร เกี่ยวกับการตัดสินใจในเรื่องต่าง ๆ รวมทั้ง การจัดสรรทรัพยากรของชุมชนและของชาติ ซึ่งจะส่งผล กระทบต่อวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชน โดยการให้ข้อมูลการร่วมวางแผน การร่วมปฏิบัติ รวม ตลอดจนการควบคุมโดยตรงจากประชาชน¹¹

2) **อรรถัย ก๊กผล** ให้ความหมายของประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมว่า หมายถึง การมีส่วนร่วม ของประชาชน คือ กระบวนการซึ่งประชาชน หรือผู้มีส่วนได้เสียมีโอกาสแสดงทัศนะ แลกเปลี่ยนข้อมูล หรือความคิดเห็น เพื่อแสวงหาทางเลือกและการตัดสินใจต่าง ๆ เกี่ยวกับโครงการที่เหมาะสมและเป็นที่ยอมรับกันของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง จึงควรเข้าร่วมกระบวนการนี้ตั้งแต่เริ่ม จนกระทั่งถึงการติดตามและ ประเมินผล เพื่อให้เกิดความเข้าใจและการรับรู้ เรียนรู้ และการปรับเปลี่ยนโครงการร่วมกัน ซึ่งจะเป็น ประโยชน์ต่อทุกฝ่าย¹²

3) **บวรศักดิ์ อุวรรณโณ และถวิลวดี บุรีกุล** ให้ความหมายของประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม ว่า หมายถึง การเปิดโอกาสให้ประชาชนได้แสดงทัศนะ และมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในเรื่องต่าง ๆ ที่จะ มีผล ต่อชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนเอง นอกจากนี้จะช่วยให้การตัดสินใจของผู้เสนอโครงการหรือรัฐบาล มีความรอบคอบและสอดคล้องกับปัญหาและความต้องการของประชาชนมากยิ่งขึ้นแล้ว ยังเป็นการควบคุมการ บริหารงานของรัฐบาลให้มีความโปร่งใส (Transparency) ตอบสนองต่อปัญหาและความต้องการของ ประชาชน (Responsiveness) และมีความรับผิดชอบหรือสามารถตอบคำถามของประชาชนได้ (Accountability) อีกด้วย ซึ่งเท่ากับเป็นการส่งเสริมการปกครองระบอบประชาธิปไตยให้สมบูรณ์มาก ยิ่งขึ้น¹³

4) **ปริญญา เทวานฤมิตรกุล** กล่าวถึง ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมว่า เป็นประชาธิปไตย แบบตัวแทนที่เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในทางการเมืองการปกครองระดับต่าง ๆ มากขึ้น โดยให้ ประชาชนมีอำนาจในการควบคุมและตรวจสอบการทำงานของผู้ที่ได้รับเลือกตั้งให้ใช้อำนาจอธิปไตยแทน ตนด้วย มิใช่มีอำนาจเพียงเป็นที่มาแห่งอำนาจปกครองหรือมีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งเท่านั้น ซึ่งลักษณะหรือรูปแบบของการมีส่วนร่วมในทางการเมืองนั้น อาจจะเป็นรูปแบบของการมีส่วนร่วมในทาง การเมืองในระบอบประชาธิปไตยโดยตรง อาทิเช่น การออกเสียงประชามติ การเข้าชื่อเสนอกฎหมาย การถอดถอนบุคคลออกจากตำแหน่ง เป็นต้น ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมจึงน่าจะอยู่ตรงกลางระหว่างการ

¹⁰ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, “พลเมืองในระบอบประชาธิปไตยกับประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม”, (กรุงเทพมหานคร:สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร,2556),หน้า 19 - 20.

¹¹ เรื่องเดิม,หน้า 20 - 21.

¹² เรื่องเดิม,หน้า 21.

¹³ เรื่องเดิม,หน้า 21.

มีส่วนร่วมในทางการเมืองแบบตัวแทนหรือประชาธิปไตยโดยอ้อมที่ประชาชนได้มีส่วนร่วมในทางการเมืองในรูปแบบของประชาธิปไตยโดยตรงควบคู่กันไปด้วย

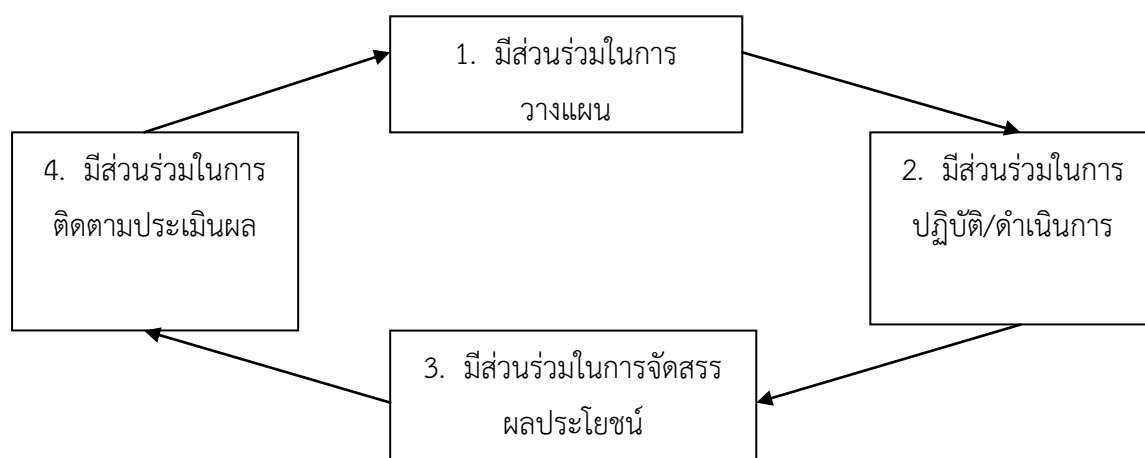
ดังนั้น ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมจึงหมายถึง การมีส่วนร่วมในทางการเมืองการปกครอง การกำหนดวิถีชีวิตที่สอดคล้องกับการเมืองการปกครองแบบประชาธิปไตย ทั้งนี้ ไม่ว่าจะเกี่ยวข้องกับเรื่องสิทธิ เสรีภาพ และหน้าที่ตามระบอบการเมืองการปกครองที่ไม่ไปก้าวกายหรือก่อความเดือดร้อนแก่ผู้อื่นหรือสังคมส่วนรวม โดยเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับวิธีการกระจายอำนาจและทรัพยากรต่าง ๆ ที่ไม่เท่าเทียมกัน อันมีผลกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชน และวิธีการที่ประชาชนเหล่านั้นมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจที่มีผลกระทบต่อตนเองและชุมชน ด้วยเหตุนี้ ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมจึงเป็นเรื่องของการใช้อำนาจในการตัดสินใจที่ไม่ควรเป็นของคนกลุ่มจำนวนน้อย แต่อำนาจควรได้รับการจัดสรรในระหว่างประชาชน เพื่อให้ทุกคนได้มีโอกาสที่จะมีอิทธิพลต่อการทำกิจกรรมร่วมกัน

1.6 องค์ประกอบของประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม

หลักการหรือองค์ประกอบสำคัญของคำว่า ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม คือ การให้ประชาชนมีส่วนร่วมในทางการเมืองและการบริหาร

- 1) เน้นการกระจายอำนาจในการตัดสินใจและการจัดสรรทรัพยากรต่าง ๆ ระหว่างประชาชนให้เท่าเทียมกัน โดยทุกคนสามารถยกประเด็นปัญหาใดปัญหาหนึ่งขึ้นมา เพื่อกำหนดเป็นวาระของการประชุม สามารถเสนอทางเลือกและมีส่วนร่วมในการเลือกหรือตัดสินใจสุดท้ายได้
- 2) เป็นการประชุมที่ทุกคนสามารถพูดคุยกันได้อย่างทั่วถึง (Face to face meeting)
- 3) มีการปรึกษาหารือ หรืออภิปรายประเด็นปัญหาที่หยิบยกมาพิจารณากันอย่างกว้างขวาง โดยให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการอภิปราย และสามารถแสดงความคิดเห็นได้อย่างเต็มที่
- 4) มีแนวโน้มที่พยายามจะให้เกิดความเห็นพ้อง (Concensus) ร่วมกันในประเด็นปัญหาที่พิจารณา¹⁴

1.7 กระบวนการของระบบประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม (Process of Participatory Democracy)

¹⁴ เรื่องเดิม, หน้า 25.

- 1) ขั้นที่ 1 การมีส่วนร่วมในการวางแผนประกอบด้วยการรับรู้เข้าถึงข้อมูลเกี่ยวกับการวางแผน
- 2) ขั้นที่ 2 การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติและการดำเนินการประกอบด้วยการเกี่ยวข้องกับการดำเนินการในกิจกรรมต่าง ๆ และการตัดสินใจต่าง ๆ
- 3) ขั้นที่ 3 การมีส่วนร่วมในการจัดสรรผลประโยชน์โดยเป็นการมีส่วนร่วมในการจัดสรรผลประโยชน์ หรือผลของกิจกรรม หรือผลของการตัดสินใจที่เกิดขึ้น
- 4) ขั้นที่ 4 การมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผลเกี่ยวข้องกับความพยายามที่จะประเมินประสิทธิผลของโครงการ กิจกรรมต่าง ๆ และพิจารณาวิธีการที่จะดำเนินการต่อเนื่องไป ประชาชนจะเข้ามาเกี่ยวข้องกับการคิด เสนอในการประเมินโครงการ หรือกิจกรรมต่าง ๆ ด้วย ซึ่งผลของการประเมินนี้จะกลายเป็นปัจจัยนำเข้าไปในกระบวนการมีส่วนร่วมขั้นที่ 1 ซึ่งเป็นขั้นของการวางแผนต่อไป

1.8 รูปแบบการสร้างประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม

1) ประชาพิจารณ์ (Public Hearing) คือ รูปแบบหนึ่งของการมีส่วนร่วมของประชาชนที่เปิดโอกาสให้ฝ่ายต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและประชาชนร่วมนำเสนอข้อมูล คำแถลง จุดยืน ข้อเท็จจริง และความคิดเห็นทั้งในเชิงสนับสนุนหรือคัดค้าน เกี่ยวกับนโยบายร่างกฎหมายหรือการริเริ่มโครงการของรัฐ เพื่อให้รัฐนำข้อพิจารณาของทุกฝ่ายไปเปรียบเทียบผลดีผลเสียหาจุดสมดุลที่เหมาะสม และใช้ดุลยพินิจอย่างรอบคอบ โปร่งใส และมีความรับผิดชอบก่อนที่จะตัดสินใจตามอำนาจที่มีอยู่ต่อไป ประชาพิจารณ์จึงมีลักษณะเป็นการประชุมกลุ่มขนาดใหญ่ที่เป็นทางการซึ่งต้องจัดให้มีขึ้นตามที่กฎหมายกำหนดไว้ โดยมีการจัดวาระ การกำหนดเวลาให้แต่ละฝ่ายนำเสนออย่างเป็นระบบ และมีการจดบันทึกการประชุมอย่างเป็นทางการ ทำนองเดียวกับการพิจารณาในศาล

2) เวทีสาธารณะ (Public Meeting) หมายถึง การที่บุคคลมาพบปะกันตามนัดหมายเพื่อร่วมกันคิดวิเคราะห์ พิจารณาในประเด็นต่าง ๆ อย่างมีวัตถุประสงค์และมีกฎมีระเบียบวิธี ณ สถานที่หนึ่งตามเวลาที่ได้กำหนดหรือได้นัดหมายไว้ล่วงหน้า ทั้งนี้ อาจเป็นการริเริ่มจากภาคประชาชนหรือองค์กรที่เกี่ยวข้อง เพื่อร่วมกันแลกเปลี่ยนความคิดเห็น แลกเปลี่ยนข้อมูล พิจารณาตลอดจนตัดสินใจร่วมกันในกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่ง ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อประชาชนโดยรวม ผลจากเวทีสาธารณะก่อให้เกิดทั้งสภาพผูกมัดหรือไม่มีข้อผูกมัดใด ๆ ก็ได้ ทั้งนี้ แล้วแต่วัตถุประสงค์ของการจัดเวทีสาธารณะในเรื่องนั้น ๆ เช่น การประชุมทั่วไป การประชุมสัมมนา การประชุมเชิงปฏิบัติการ การอภิปรายเป็นคณะ การบรรยายเป็นคณะ การประชุมระดมความคิด เป็นต้น

3) ประชามติ (Referendum) คือ รูปแบบหนึ่งของการมีส่วนร่วมของประชาชนที่เปิดโอกาสให้ประชาชนร่วมแสดงความคิดเห็นเพื่อตัดสินใจในปัญหาสำคัญของประเทศ หรือในกิจการต่าง ๆ ที่รัฐได้กระทำลง หรือคาดว่าจะกระทำ โดยวิธีการให้ประชาชนลงคะแนนคล้ายกับการเลือกตั้งทั่วไปว่า ยอมรับหรือปฏิเสธในเรื่องที่ขอความเห็นนั้น วัตถุประสงค์หลักของการออกเสียงประชามติ คือ การให้

ประชาชนมาร่วมหารือหรือแสดงความคิดเห็นเพื่อจูงใจให้ประชาชนมีส่วนร่วมกับรัฐ ซึ่งจะส่งผลให้ประชาชนมีความเข้าใจในปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการเมืองและการปกครองประเทศดีขึ้น และในกรณีที่ต้องตัดสินใจเกี่ยวกับนโยบาย ก็จะได้เลือกแนวทางได้อย่างถูกต้อง เพราะมาจากความต้องการหรือจากเจตนาของประชาชนซึ่งเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย โดยทั่วไปมีลักษณะให้ประชาชนออกเสียงว่ายอมรับหรือปฏิเสธในเรื่องที่กำหนดให้เท่านั้นด้วยวิธีการลงคะแนนคล้ายกับการเลือกตั้งทั่วไปจะไม่เปิดโอกาสให้ประชาชนได้แสดงความคิดเห็นประกอบ

2. การบริหารจัดการของกลุ่มบริษัท ชัยโย ทริปเปิ้ลเอ

2.1 ประวัติและเป็นมาความ

กลุ่มบริษัท ชัยโย ทริปเปิ้ลเอ (Shaiyo Triple A Group) ประกอบธุรกิจด้านอุตสาหกรรมเกษตรแบบครบวงจรมานานกว่า 32 ปี โดยเริ่มต้นจากงานวิจัยและค้นคว้าพัฒนาพืชทางการเกษตรจนสามารถสร้างพืชเศรษฐกิจ ต้นกระดาษ และจัดทำโครงการส่งเสริมปลูกไม้โตเร็วเชิงพาณิชย์ พร้อมทั้งดำเนินการรับซื้อไม้จากเกษตรกร เพื่อนำมาผลิตเป็นชิ้นไม้สับ (Woodchip) วัตถุดิบที่สำคัญในการผลิตเยื่อและกระดาษ ซึ่งปัจจุบันกลุ่มบริษัท ชัยโย ทริปเปิ้ลเอ คือ ผู้นำด้านการส่งออกชิ้นไม้สับ (Woodchip) รายใหญ่ที่สุดในประเทศและเป็นอันดับ 1 ของโลก นอกจากนี้ ทางกลุ่มบริษัท ชัยโย ทริปเปิ้ลเอ ยังได้เติบโต และขยายไปสู่กลุ่มธุรกิจอื่น ๆ อย่างมั่นคง อาทิเช่น ธุรกิจโลจิสติกส์ (การขนส่งทางบก ท่าเรือ คลังสินค้า ธุรกิจข้าวและผลิตภัณฑ์ความงามจากข้าว) ธุรกิจพลังงาน (การจัดตั้งโรงไฟฟ้าพลังงานสะอาด) และในอนาคตมีโครงการที่จะขยายฐานธุรกิจไปสู่ธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ เพื่อจัดตั้งนิคมอุตสาหกรรม Shaiyo Industrial Park (SIP) และธุรกิจผลิตไม้อัด Hardboard อีกด้วย ด้วยความมุ่งมั่นในการดำเนินธุรกิจอย่างต่อเนื่อง บนแนวคิดของการพัฒนาการเกษตรของไทยอันเป็นรากฐานหลักของประเทศไปสู่ภาคอุตสาหกรรมอันหลากหลาย อันจะช่วยเกื้อหนุนและเสริมสร้างความแข็งแกร่งร่วมกัน และสนับสนุนความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจควบคู่กับความรับผิดชอบต่อชุมชนและสภาพแวดล้อม เพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืนตาม Vision และ Mission ขององค์กรดังนี้

2.2 วิสัยทัศน์ (Vision) และภารกิจ (Mission)

สำหรับวิสัยทัศน์ของกลุ่มบริษัท ชัยโย ทริปเปิ้ลเอ นั้น ยึดหลักความรับผิดชอบต่อสังคม (We will be world class group of companies which realizes on social responsibility) ส่วนภารกิจหลัก คือ

- 1) วิจัยและพัฒนาเกษตรอุตสาหกรรมเพื่อประชากรโลก
- 2) สร้างสวนไม้ปลูกเพื่อคุณภาพชีวิตที่ดีของทุกคน
- 3) ผลิตพลังงานสะอาดเพื่อสังคม
- 4) ผลิตอุตสาหกรรมบริการด้วยมาตรฐานสากล
- 5) บริหารจัดการธุรกิจตามหลักธรรมาภิบาล

2.3 การเสริมสร้างวัฒนธรรมองค์กร (We Shares for Shaiyo-AAA)

1) วัฒนธรรมองค์กร หมายถึง ลักษณะของกิจการหรือกลุ่มบุคคลที่แสดงถึงความเจริญงอกงาม ความเป็นระเบียบเรียบร้อย ความกลมเกลียวก้าวหน้าของชาติ และศีลธรรมอันดีของประชาชน ตัวอย่างเช่น วัฒนธรรมองค์การของบริษัท ปูนซีเมนต์ไทย จำกัด (มหาชน) คือ (1) ตั้งมั่นในความเป็นธรรม (2) มุ่งมั่นในความเป็นเลิศ (3) เชื่อมั่นในคุณค่าของคน และ (4) ถือมั่นในความรับผิดชอบต่อสังคม

2) วัฒนธรรมองค์กรของกลุ่มบริษัท ชัยโย ทริปปี้ลเอ ประกอบไปด้วยสาระสำคัญ ดังนี้

(1) ภูมิปัญญาแห่งความรอบรู้ (W=Wisdom) กล่าวคือ มุ่งเน้นการพัฒนาทรัพยากรบุคคลให้มีความรู้ ทักษะ และทักษะที่ดีในการปฏิบัติงาน เป็นบุคคลผู้ใฝ่เรียนรู้และพัฒนาตนเอง โดยเฉพาะความรู้คู่คุณธรรม เป็นคนดีของครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติโดยส่วนรวม โดยพนักงานจะต้องเป็นผู้ใฝ่เรียนรู้และพัฒนาตนเองอยู่เสมอ และให้ความร่วมมือในกิจกรรมต่าง ๆ ด้านการฝึกอบรมและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง โดยมุ่งเน้นความรู้คู่คุณธรรม และตื่นตนในการประยุกต์ความรู้สู่การปฏิบัติ (Putting Theory into Practice) พร้อมแบ่งปันความรู้แก่ผู้อื่น (Knowledge Sharing)

(2) การเสริมพลังอำนาจ (E=Empowerment) กล่าวคือ ส่งเสริมให้บุคลากรได้รับโอกาสในการปฏิบัติงานอย่างสร้างสรรค์ มีการกระจายอำนาจและหน้าที่ความรับผิดชอบสู่ผู้ปฏิบัติงาน โดยเมื่อมั่นในคุณค่าของทรัพยากรบุคคล เน้นการบริหารงานแบบมีส่วนร่วม และหลักธรรมาภิบาล

(3) ความรับผิดชอบต่อสังคม (S=Social Responsibility) กล่าวคือ สร้างความเข้าใจในภารกิจ หน้าที่ความรับผิดชอบในการทำงานร่วมกันกับผู้อื่น และวางแผนในการสร้างจิตสำนึกแห่งความรับผิดชอบต่อส่วนรวม กล้ารับผิดชอบต่อผลงานทั้งทางบวกและทางลบ รับผิดชอบต่อที่จะแก้ไขและปรับปรุงผลทางลบ รวมถึงสร้างสรรค์และรักษาไว้ซึ่งผลทางบวก ซึ่งส่งผลกระทบต่อทั้งสังคมภายในและภายนอกบริษัท

(4) ความซื่อสัตย์ (H=Honesty) กล่าวคือ สร้างความเข้าใจในระเบียบหรือข้อบังคับของบริษัท สอนแนะและพูดจูงใจให้ผู้อื่นปฏิบัติตนด้วยความซื่อสัตย์สุจริตในการทำงาน รวมทั้งให้คำปรึกษาแนะนำ และอธิบายถึงแนวทาง และหลักปฏิบัติตนในการทำงานด้วยความซื่อสัตย์

(5) การปรับตัว (A=Adaptability) กล่าวคือ สร้างความเข้าใจและยอมรับการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในบริษัท การให้ความร่วมมือและปรับตัวได้เหมาะสมกับสถานการณ์ พร้อมทั้งกระตุ้นและส่งเสริมให้ผู้อื่นเข้าใจและสามารถปรับตัวได้อย่างเหมาะสม

(6) การมุ่งเน้นที่ผลลัพธ์ (R=Result Oriented) กล่าวคือ สร้างความมุ่งมั่นตั้งใจในการปฏิบัติงานและดำเนินงานให้บรรลุตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ โดยการส่งมอบงานที่มีคุณภาพและได้มาตรฐานตรงตามเวลาที่กำหนด พร้อมทั้งความสามารถในการแก้ไขปัญหาและอุปสรรค และพัฒนาประสิทธิภาพการทำงานอยู่เสมอ

(7) จิตสำนึกความเป็นเจ้าของ (E=Entrepreneur) กล่าวคือ การให้ความสำคัญและคำนึงถึงผลประโยชน์ และผลกำไรจากการดำเนินธุรกิจ รวมทั้งค้นหาโอกาสเติบโตทางธุรกิจ การประเมิน

และคาดการณ์ความเสี่ยงจากการดำเนินธุรกิจ ตลอดจนการกำหนดกลยุทธ์ในการแข่งขันเพื่อให้บริษัทประสบความสำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนดขึ้น

(8) การรวมพลัง (S=Synergy) กล่าวคือ การร่วมมือร่วมใจกันทำงาน ผนึกกำลังกันช่วยเหลือสามัคคีกัน ตลอดจนการแบ่งปัน ประสบการณ์ทำงานทั้งด้านเทคโนโลยี ความรู้ ความสามารถ เพื่อให้องค์กรบรรลุจุดมุ่งหมายสูงสุด

3) ประโยชน์ของวัฒนธรรมองค์กร

(1) ลูกค้าย่อมมีความประทับใจในคุณภาพของสินค้าและบริการ (ใช้อีก บอกต่อ และช่วยประชาสัมพันธ์)

(2) พนักงานมีสัมพันธภาพที่ดีในการปฏิบัติงาน มีความรักสามัคคี และทำงานเป็นทีม

(3) ฝ่ายบริหารสามารถบริหารจัดการได้ตามเป้าหมาย MBO.KPIs

(4) สังคมและชุมชนได้รับประโยชน์จากนโยบายความรับผิดชอบต่อสังคม

(5) องค์กรมีความเจริญเติบโต ก้าวหน้า และอย่างมั่นคง

(6) พนักงานทำงานอย่างมีความสุขในองค์กร (Happy Work Place)

2.4 รูปแบบกิจกรรมของพนักงานภายในองค์กร

1) การจัดตั้งคณะกรรมการเพื่อดำเนินการตามหลัก 8 ส. (สะอาด สะดวก สะอาด สุขลักษณะ สร้างนิสัย ใส่ใจสิ่งแวดล้อม สร้างสรรค์ความปลอดภัย และส่งเสริมพัฒนาทีมงาน)¹⁵ ในหน่วยงาน โดยเปิดโอกาสให้พนักงานมีการโหวตคะแนนเลือกกรรมการ เพื่อเข้ามาประเมินคะแนน 8 ส. ในหน่วยงานทุกเดือน

¹⁵ ประโยชน์ที่ได้รับของการทำ 8 ส. คือ

1) ส. สะอาด ประโยชน์ คือ (1) มีพื้นที่การใช้งานเพิ่มมากขึ้น และใช้ประโยชน์ได้อย่างเต็มที่ (2) สามารถใช้ตู้ชั้นวางของโต๊ะทำงานเป็นประโยชน์มากขึ้น (3) ไม่มีการปะปนระหว่างของดีกับของเสีย (4) ลดความสูญเสียของเวลาทำงาน และการสูญหายของเอกสาร (5) สภาพแวดล้อมบริเวณที่ทำงานดีขึ้นและถูกสุขลักษณะ และ (5) มีความคล่องตัว และมีประสิทธิภาพในการทำงานเพิ่มขึ้น

2) ส. สะดวก ประโยชน์ คือ (1) สามารถตรวจสอบและควบคุมปริมาณพัสดุต่าง ๆ ได้ง่ายขึ้น (2) ลดอุบัติเหตุ และการทำงานมีความปลอดภัยมากขึ้น (3) มีสภาพแวดล้อมในการทำงานที่ดี และ (4) ลูกค้ายหรือผู้มาติดต่องานประทับใจ

3) ส. สะอาด ประโยชน์ คือ (1) สภาพแวดล้อมในการทำงานดีขึ้น ปลอดภัย นำทำงาน (2) ยืดอายุการใช้งาน และเพิ่มประสิทธิภาพของเครื่องจักรและอุปกรณ์ และ (3) สร้างจิตสำนึกของความเป็นเจ้าของหน่วยงานให้กับพนักงาน

4) ส. สุขลักษณะ ประโยชน์ คือ (1) มีสภาพแวดล้อม และบรรยากาศในการทำงานที่ดี (2) คุณภาพชีวิตในการทำงานของพนักงานดีขึ้น (3) มีมาตรฐานในการทำงานที่ชัดเจนและเป็นขั้นตอน (4) สามารถสังเกตและพบสิ่งผิดปกติได้ง่าย และแก้ไขสถานการณ์ได้ทันเวลาที่ และ (5) พนักงานมีความคิดสร้างสรรค์ และมีส่วนร่วม

5) ส. สร้างนิสัย ประโยชน์ คือ (1) มีระเบียบวินัยในการทำงานดีขึ้น (2) สุขภาพจิตและสุขภาพกายดีขึ้น (3) สินค้าและบริการมีคุณภาพ และ (4) ภาพลักษณ์ของหน่วยงานดี

6) ส. ใส่ใจสิ่งแวดล้อม ประโยชน์ คือ ช่วยพัฒนาสิ่งแวดล้อมให้คงอยู่กับชุมชนสังคม ประเทศชาติอย่างยั่งยืน

7) ส. สร้างสรรค์ความปลอดภัย ประโยชน์ คือ เกิดระบบการป้องกันที่มีประสิทธิภาพ

8) ส. ส่งเสริมพัฒนาทีมงาน ประโยชน์ คือ ช่วยสร้างความสัมพันธ์และพัฒนาระบบในการทำงานร่วมกัน

2) พนักงานมีการประชุมร่วมกันในการแบ่งโซนรับผิดชอบ 8 ส. เพื่อกำหนดรายชื่อพนักงานเป็นผู้ดูแลเรื่องความสะอาดเรียบร้อยและบริเวณที่กำหนด

3) มีการจัด Workshop ของแต่ละหน่วยงานเพื่อกำหนดเป้าหมายและทิศทางการทำงานในแต่ละปี โดยให้พนักงานในหน่วยงานนั้นนำเสนอผลงานและเป้าหมายงานของปีถัดไป และประชุมหารือร่วมกันถึงแนวทางในการทำงาน เพื่อร่วมกันกำหนดทิศทางและแผนการทำงานเพื่อมุ่งไปสู่เป้าหมาย

4) ในการประชุมเมื่อมีทางเลือกในการทำงานจะทำการหาข้อสรุปด้วยการให้กรรมการสรุปข้อดี-ข้อเสียของแต่ละแนวทาง และให้กรรมการลงมติเพื่อหาข้อสรุป โดยกรรมการต้องมีเสียงกึ่งหนึ่งถึงจะเลือกใช้หลักการนั้น

5) ในการจัดกิจกรรมแรงงานสัมพันธ์ของบริษัทแต่ละปี จะมีการส่งแบบสอบถามให้กับพนักงานทุกคน เพื่อให้พนักงานโหวตเลือกกิจกรรมที่ตนเองพึงพอใจ เช่น กิจกรรมบริจาคโลหิต กิจกรรมโยคะ กิจกรรมเดินแอโรบิค กิจกรรมดูแลผู้สูงอายุ เป็นต้น

2.5 ตัวอย่างแบบสำรวจความต้องการ “กิจกรรมภายในองค์กร”

แบบสำรวจความต้องการ “กิจกรรมภายในองค์กร”

โปรดทำเครื่องหมาย / ในช่องที่ตรงกับความคิดเห็นและความพึงพอใจของท่าน

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป

1. เพศ ชาย หญิง
2. ระยะเวลาในการทำงานกับกลุ่มบริษัท ชัยโย ทริปเปิ้ลเอ (ถึงปัจจุบัน)
 น้อยกว่า 1 ปี ตั้งแต่ 1-5 ปี ตั้งแต่ 5-10 ปี 10 ปีขึ้นไป
3. ตำแหน่งงาน
 พนักงานทั่วไป ผู้จัดการ ผู้บริหาร

ตอนที่ 2 ประเภทกิจกรรมที่ต้องการให้จัด

รายละเอียดกิจกรรม	ระดับความต้องการ				
	มากที่สุด (5)	มาก (4)	ปานกลาง (3)	น้อย (2)	น้อยที่สุด (1)
1. กิจกรรมเพื่อส่งเสริมและพัฒนาสุขภาพบุคลากร					
1.1 กิจกรรมตรวจสุขภาพพนักงาน					
1.2 กิจกรรมบริจาคโลหิต					
1.3 กิจกรรมส่งเสริมด้านกีฬา					
2. กิจกรรมเพื่อเสริมสร้างความสัมพันธ์ของบุคลากรภายในองค์กร					
2.1 งานเลี้ยงสังสรรค์ประจำปีพนักงาน					
2.2 งานกีฬาประจำปี					
2.3 งานท่องเที่ยวประจำปี					
3. กิจกรรมเพื่อส่งเสริมและพัฒนาทักษะความรู้บุคลากร					
3.1 พัฒนาความรู้ในการปฏิบัติหน้าที่ในสายงาน					
3.2 พัฒนาความรู้หรือทักษะพิเศษที่ได้รับความสนใจ					
4. กิจกรรมเพื่อสังคมและชุมชน					
4.1 พัฒนาสังคมและชุมชน ช่วยสร้าง ซ่อม สิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ชุมชนบริเวณ โดยรอบสำนักงาน					

รายละเอียดกิจกรรม	ระดับความต้องการ				
	มากที่สุด (5)	มาก (4)	ปานกลาง (3)	น้อย (2)	น้อยที่สุด (1)
5. กิจกรรมด้านการสืบสานประเพณีวัฒนธรรม และทำนุบำรุงศาสนา					
5.1 กิจกรรมทำบุญประจำปี					
5.2 งานเทศกาล ประเพณีต่าง ๆ					

ตอนที่ 3 กิจกรรมเสนอแนะอื่นๆ

.....

.....

.....

3. ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมของพนักงานในกลุ่มบริษัท ชัยโย ทริปเปิ้ลเอ

จากการศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม หรือ Participatory Democracy เห็นได้ว่าประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมเป็นรูปแบบการปกครองหนึ่งในระบอบประชาธิปไตย นอกเหนือไปจากการปกครองในรูปแบบประชาธิปไตยทางตรงและแบบตัวแทน โดยเป็นการผสมผสานจุดแข็งและจุดอ่อนของทั้งสองรูปแบบการปกครองเข้าด้วยกัน แต่มุ่งเน้นการมีส่วนร่วมในภาคประชาชนมากยิ่งขึ้น ตั้งแต่กระบวนการเริ่มต้นในการปรึกษาหารือร่วมกัน และแสดงความคิดเห็น จนไปถึงการกระจายอำนาจตัดสินใจในระดับต่าง ๆ ทั้งนี้ ยังคงยึดบนหลักการพื้นฐานในระบอบประชาธิปไตย นั่นคือ หลักสิทธิเสรีภาพ หลักความเสมอภาค หลักนิติธรรม หลักการยอมรับเสียงข้างมาก หลักอำนาจอธิปไตยเป็นของมวลชน และหลักการให้เหตุผล อย่างไรก็ตาม แม้แนวคิดดังกล่าวจะมีลักษณะเอนเอียงไปในทางปกครองระหว่างรัฐกับประชาชน แต่ก็ปฏิเสธไม่ได้ว่า หลักเกณฑ์หรือแนวคิดเช่นนี้ในภาคเอกชนหรือการสร้างหรือการพัฒนาองค์กรก็เห็นความสำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่ากัน เพราะถือเป็นหลักเกณฑ์พื้นฐานในการปกครององค์กรและบุคลากร และสร้างควมมีส่วนร่วมให้เกิดขึ้นในองค์กร อันจะนำไปสู่ความรับผิดชอบความรัก และห่วงใยขององค์กรเช่นเดียวกัน ซึ่งเมื่อพิจารณาการบริหารจัดการของกลุ่มบริษัท ชัยโย ทริปเปิ้ลเอ ไม่ว่าจะเป็นวิสัยทัศน์ (Vision) ภารกิจ (Mission) การเสริมสร้างวัฒนธรรมองค์กร และรูปแบบกิจกรรมของพนักงานภายในองค์กรแล้ว พบว่า มีแนวคิดและเป้าหมายที่มีได้แตกต่างไปจากแนวทางตามระบอบประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมแต่ประการใด โดยในหลาย ๆ ส่วนงานของกลุ่มบริษัท ชัยโย ทริปเปิ้ลเอ ได้มีความพยายามในการสอดแทรกประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมอยู่ในทุกขั้นตอนของการดำเนินการ โดยสามารถแบ่ง

แนวคิดและเป้าหมายในการสร้างประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมในองค์กรได้ใน 2 ลักษณะ คือ (1) การบริหารองค์กรในรูปแบบประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม และ (2) การสร้างกิจกรรมการมีส่วนร่วมภายในองค์กร อันสามารถพิจารณาได้ ดังนี้

3.1 การบริหารองค์กรในรูปแบบประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม

เมื่อพิจารณาการบริหารจัดการเชิงธุรกิจของกลุ่มบริษัท ชัยโย ทริปปี้เอ ในด้านอุตสาหกรรมเกษตรกว่า 32 ปี เห็นได้ว่า การดำเนินธุรกิจหรือกิจการมิใช่มุ่งเน้นผลกำไร เฉกเช่นบริษัทหรือธุรกิจทั่วไป แต่เป็นการเน้นวิสัยทัศน์ (Vision) ที่ยึดหลักความรับผิดชอบต่อสังคม (We will be world class group of companies which realizes on social responsibility) ซึ่งคำว่า “ความรับผิดชอบต่อสังคม” หรือที่เรียกว่า “Corporate Social Responsibility (CSR)” นั้น ได้สะท้อนถึงหลักคิดหลายประการที่นอกเหนือจากผลกำไรที่บริษัทต้องการ นั่นคือ การนำหลักคุณธรรมและจริยธรรมมาปรับใช้ในการดำเนินธุรกิจ เพื่อสร้างการเกื้อหนุนและเสริมสร้างความรับผิดชอบต่อสังคมในมิติต่าง ๆ อาทิเช่น การสร้างความแข็งแกร่งให้กับหุ้นส่วนบริษัทหรือผู้ประกอบการธุรกิจร่วมให้สามารถเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจควบคู่กัน การรักษาสິงแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ ความรับผิดชอบต่อในการประกอบธุรกิจในความซื่อสัตย์ต่อผู้ถือหุ้น ต่อลูกค้า ตามหลัก (BSC-Balance Score Card) และหลักความเป็นธรรม ซึ่งหลักคิดเช่นนี้ต้องนำมาซึ่งความร่วมมือ การปรึกษาหารือ และตัดสินใจในการดำเนินธุรกิจให้มีความเกื้อหนุนกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสร้างความเป็นธรรมให้กับพนักงาน หรือผู้ที่ประกอบธุรกิจร่วมกับบริษัท ไม่ว่าจะเป็นด้านการจ่ายค่าแรง ค่าจ้าง ค่าชดเชย ค่าดูแลสุขภาพอย่างเป็นธรรม อันเป็นการสะท้อนถึงหลักคิดในระบอบประชาธิปไตยในเรื่องความเสมอภาคภายในองค์กรที่มีต่อบุคคลอย่างเท่าเทียมกัน และเมื่อระบอบประชาธิปไตยมีสาระสำคัญในความเป็นเสรีของแต่ละบุคคล การจะทำให้ระบอบประชาธิปไตยมีคุณภาพ อันจะทำให้แต่ละบุคคลสามารถใช้เสรีภาพต่าง ๆ อยู่ในขอบเขตของตนเอง การปลูกฝังแนวคิดในเรื่องคุณธรรมและจริยธรรมก็มีความสำคัญเช่นเดียวกัน เห็นได้จาก การสร้างวัฒนธรรมองค์กร (We Share for Shaiyo-AAA) ในการปลูกฝังกรอบแนวคิดประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมในรูปแบบต่าง ๆ อาทิเช่น

- การสร้างความรับผิดชอบต่อสังคม (Social Responsibility) ในการสร้างความเข้าใจในภารกิจและหน้าที่ความรับผิดชอบในการทำงานร่วมกันกับผู้อื่น รวมถึงการวางแผนในการสร้างจิตสำนึกแห่งความรับผิดชอบต่อร่วมกัน
- การสร้างความซื่อสัตย์ (Honesty) เพื่อให้เกิดความเข้าใจในระเบียบหรือข้อบังคับของบริษัท และปฏิบัติตนในการทำงานด้วยความซื่อสัตย์สุจริต
 - การรวมพลัง (Synergy) ในการร่วมมือร่วมใจกันทำงาน ผนึกกำลังกันช่วยเหลือสามัคคีกัน
 - การปรับตัว (Adaptability) ในการสร้างความเข้าใจและยอมรับการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในบริษัท การให้ความร่วมมือและปรับตัวได้เหมาะสมกับสถานการณ์ พร้อมทั้งกระตุ้นและส่งเสริมให้ผู้อื่นเข้าใจและสามารถปรับตัวได้อย่างเหมาะสม

ซึ่งการปรับตัวเป็นประเด็นสำคัญในการอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมประชาธิปไตยที่ยืดหยุ่นสูงมาก รวมถึงฝ่ายข้างมากเองก็ต้องยอมรับหรือแก้ไขและรับฟังความคิดเห็นของเสียงข้างน้อย (Minority Rule) เพื่อให้โครงการหรือเป้าหมายในการปฏิบัติงานสามารถคู่ขนานไปด้วยกันได้ ซึ่งการที่บริษัทมีแนวทางเช่นนี้ ก็เพื่อให้การบริหารจัดการองค์กรแบบประชาธิปไตยเกิดเป้าหมายที่สำคัญ คือ

- 1) การสร้างองค์กรให้มีบรรยากาศแห่งความเป็นมิตร พนักงานมาบริษัทด้วยความสุขและตั้งใจร่วมกันทำงาน
- 2) การจัดองค์กรให้เป็นแบบฉบับที่ดีในการสร้างความเป็นประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม เพื่อให้เกิดการปลูกฝังแนวคิดแก่พนักงานในการนำรูปแบบไปปรับใช้ในชีวิตประจำวัน เช่น ความมีระเบียบ ความมีวินัย การเคารพในความเห็นของผู้อื่น การรู้จักทำงานร่วมกันเป็นหมู่คณะ
- 3) การจัดองค์กรเพื่อให้ผู้บังคับบัญชาและผู้ปฏิบัติงานมีความรู้สึกร่วมกันว่าองค์กรเป็นของทุกคน โดยจะต้องรับผิดชอบร่วมกัน มีความเห็นอกเห็นใจกัน และมีความเข้าใจกันเป็นอย่างดี
- 4) การจัดแบ่งสายงานและการแบ่งงาน เพื่อให้รู้ว่าแต่ละส่วนงานมีหน้าที่ต้องทำอะไร รับผิดชอบงานส่วนไหน พนักงานคนนั้นจะขึ้นตรงกับใครตามลำดับชั้น อันเป็นการปลูกฝังสิทธิและหน้าที่ของตนเอง และดำเนินงานภายใต้กรอบภาระหน้าที่ที่ตนเองมีมิให้เกิดการก้าวก่ายการปฏิบัติงานของบุคคลอื่น
- 5) การจัดให้มีการประชุมปรึกษาหารือเกี่ยวกับโครงการหรือนโยบาย การวางแผนปฏิบัติงาน การแก้ไขปัญหา การประเมินผล การปรับปรุงแก้ไข โดยเปิดโอกาสให้มีการรับฟังความคิดเห็นอย่างเต็มที่ และร่วมกันตัดสินใจ

3.2 การสร้างกิจกรรมการมีส่วนร่วมภายในองค์กร

ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมมีสาระสำคัญ คือ การสร้างความมีส่วนร่วมตั้งแต่ในชั้นระดับการให้ข้อมูล ระดับการเปิดรับฟังความคิดเห็น ระดับการปรึกษาหารือ ระดับการวางแผนร่วมกัน ระดับการร่วมปฏิบัติ และระดับการตัดสินใจ ซึ่งเมื่อพิจารณารูปแบบการสร้างกิจกรรมการมีส่วนร่วมภายในกลุ่มบริษัท ซีไอเอ ทริปปี้ลเอ เห็นได้ว่า บริษัท ฯ ได้สร้างกิจกรรมการมีส่วนร่วมของพนักงานในหลาย ๆ ระดับ ในการจัดทำโครงการหรือกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง

- 1) ระดับการให้ข้อมูล คือ การสร้างองค์ความรู้หรือภูมิปัญญาให้กับพนักงานในมิติต่าง ๆ เช่น ความรู้ ทักษะ และทักษะที่ดีในการปฏิบัติงาน การปลูกฝังคุณธรรม อันเกี่ยวข้องกับโครงการหรือกิจกรรมนั้น ๆ โดยผ่านการสร้างวัฒนธรรมองค์กร
- 2) ระดับการเปิดรับฟังความคิดเห็น เช่น การออกแบบสำรวจความต้องการของกิจกรรมภายในองค์กรว่าพนักงานมีความต้องการที่จะให้บริษัทจัดกิจกรรมประเภทใด โดยเรียงลำดับจากระดับความต้องการที่มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด ยกตัวอย่างเช่น กิจกรรมตรวจสอบสุขภาพพนักงาน กิจกรรมงานเลี้ยงสังสรรค์ประจำปี กิจกรรมพัฒนาความรู้ในการปฏิบัติหน้าที่ในสายงาน กิจกรรมเพื่อพัฒนาสังคม เป็นต้น อันเป็นการสะท้อนหลักคิดของผู้บริหารที่พร้อมรับฟังความคิดเห็นของผู้ปฏิบัติงานใน

การนำไปปฏิบัติ มากกว่าการใช้อำนาจเด็ดขาดของตนเองโดยปิดกั้นความคิดเห็นของผู้อื่น และยังคงแสดงถึงการให้ความสำคัญของระดับคุณค่าของบุคคลว่าพนักงานทุกคนมีความเสมอภาคและเท่าเทียมกัน

3) ระดับการศึกษาหารือ การวางแผน การร่วมปฏิบัติ และการตัดสินใจร่วมกัน ยกตัวอย่างเช่น การจัดตั้งคณะกรรมการเพื่อดำเนินการตามหลัก 8 ส. (สะอาด สุขลักษณะ สร้างนิสัย ใส่ใจสิ่งแวดล้อม สร้างสรรค์ความปลอดภัย และส่งเสริมพัฒนาทีมงาน) ซึ่งจะมีการเปิดโอกาสให้พนักงานมีการโหวตคะแนนเลือกกรรมการ เพื่อเข้ามาประเมินคะแนน 8 ส. ในหน่วยงานทุกเดือน มีการประชุมร่วมกันในการแบ่งโซนรับผิดชอบ 8 ส. เพื่อกำหนดรายชื่อพนักงานเป็นผู้ดูแลเรื่องความสะอาดเรียบร้อยและบริเวณที่กำหนด มีการจัด Workshop ของแต่ละหน่วยงานเพื่อกำหนดเป้าหมายและทิศทางการทำงานในแต่ละปี โดยให้พนักงานในหน่วยงานนั้นนำเสนอผลงานและเป้าหมายงานของปีถัดไป และประชุมหารือร่วมกันถึงแนวทางในการทำงาน เพื่อร่วมกันกำหนดทิศทางและแผนการทำงานเพื่อมุ่งไปสู่เป้าหมาย รวมถึงการสรุปข้อดี-ข้อเสียของแต่ละแนวทาง เพื่อให้กรรมการลงมติในการหาข้อสรุป โดยกรรมการต้องมีเสียงกึ่งหนึ่งถึงจะเลือกใช้หลักการนั้น อันเป็นการเคารพหลักเกณฑ์ทางประชาธิปไตยในการยึดถือเสียงข้างมากเป็นสำคัญ

ซึ่งรูปแบบหรือกิจกรรมต่าง ๆ เหล่านี้ ก็เพื่อให้เกิดเป้าหมายที่สำคัญ อันสอดคล้องกับหลักประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม คือ การสร้างหลักเกณฑ์การทำงานเป็นกลุ่มหรือคณะ และปลูกฝัง ทศนคติที่สำคัญ ดังต่อไปนี้

- 1) การเคารพและรับฟังในความคิดเห็นของบุคคลแต่ละคน โดยเชื่อว่าทุกคนย่อมมีความสามารถในตัวเอง
- 2) สมาชิกทุกคนมีความรับผิดชอบต่อกิจกรรมของกลุ่ม และผลัดเปลี่ยนหมุนเวียนให้สมาชิกทุกคนได้มีความเป็นผู้นำ
- 3) รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น แม้ไม่เห็นด้วย
- 4) สร้างความมีส่วนร่วมในการจัดแบ่งหน้าที่ภายในกลุ่ม หรือคณะ เช่น ประธาน เลขานุการ สมาชิก เป็นต้น

4. บทสรุป

ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมของพนักงานภายในองค์กร ถือเป็นแนวคิดที่สนับสนุนให้พนักงานส่วนใหญ่มีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานหรือกิจกรรมมากยิ่งขึ้น โดยมีส่วนร่วมในทุกระดับตั้งแต่ในระดับการได้รับข้อมูลข่าวสารที่ครบถ้วน จนไปถึงระดับการตัดสินใจ โดยยึดหลักความเสมอภาคของบุคคลอย่างเท่าเทียมกัน เพื่อสร้างโอกาสให้พนักงานทุกคนมีส่วนร่วมในองค์กรมากที่สุด ซึ่งองค์กรจะเป็นผู้ทำหน้าที่ในการฝึกทักษะการเข้ามีส่วนร่วม (Participatory Skill) แก่พนักงาน โดยผ่านแนวคิดการสร้างวัฒนธรรมองค์กร และการสร้างกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อให้พนักงานได้มีโอกาสฝึกฝนทักษะของการเข้ามีส่วนร่วมในการตัดสินใจบางอย่าง เปิดโอกาสให้มีการแสดงความคิดเห็น สร้างบรรยากาศที่เป็นประชาธิปไตยภายในกิจกรรม ซึ่งทำที่สุดย่อมส่งผลต่อพนักงานและองค์กรในกลุ่มบริษัท ชัยโย ทริปปี้ลเอ คือ

- (1) เกิดการมีส่วนร่วมภายในองค์กร
 - (2) เกิดการยอมรับและรับฟังความเห็นของผู้อื่น แม้ทุกคนจะมีความแตกต่างในด้านเพศ อายุ การศึกษา ศาสนาก็ตาม
 - (3) ทำให้พนักงานรู้สึกว่าการดำเนินงานของตนเองมีคุณค่าต่อองค์กร
 - (4) เกิดความสัมพันธ์ ความเข้าอกเข้าใจกันภายในองค์กร เมื่อต้องช่วยเหลือกันในการทำโครงการ หรือกิจกรรมต่าง ๆ
 - (5) สร้างทัศนคติในการอยู่ร่วมกันและแก้ไขปัญหาาร่วมกัน
 - (6) รู้สึกห่วงแหน และรับผิดชอบต่อองค์กรในผลของการตัดสินใจร่วมกัน
 - (7) สามารถนำกระบวนการเรียนรู้ไปปรับใช้ในชีวิตประจำวันได้
-

บรรณานุกรม

- ชัยอนันต์ สมุทวณิช และกนก วงษ์ตระหง่าน. 2526. ภาษากับการเมือง. กรุงเทพมหานคร:ฝ่ายวิจัย
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,
- ชัยอนันต์ สมุทวณิช .2524 .การเลือกตั้ง พรรคการเมือง รัฐสภา และคณะทหาร. กรุงเทพมหานคร:
สำนักพิมพ์บรรณกิจ,
- ธงชัย วงศ์ชัยสุวรรณ. 2546. ทัศนคติของข้าราชการส่วนภูมิภาคต่อการปกครองในระบอบประชาธิปไตยของ
ประเทศไทยในปัจจุบัน. กรุงเทพมหานคร:คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- ไพโรจน์ ชัยนาม.2514 .รัฐธรรมนูญไทย.กรุงเทพมหานคร:มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์,
- ราชบัณฑิตยสถาน.2556. พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 เฉลิมพระเกียรติ
พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา 7 รอบ 5
ธันวาคม 2554. กรุงเทพมหานคร:ราชบัณฑิตยสถาน,
- สมคิด เลิศไพฑูรย์ . 2557 .การสถาปนาหลักนิติธรรมขึ้นในระบบกฎหมายไทย. วารสารกฎหมายนิติศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,
- สำนักวิจัยและพัฒนา สถาบันพระปกเกล้า. 2544 .ตัวอย่างเทคนิคการมีส่วนร่วมของประชาชนและกฎหมาย
ที่เกี่ยวข้อง. กรุงเทพมหานคร:สถาบันพระปกเกล้า,
- สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร . 2556 .พลเมืองในระบอบประชาธิปไตยกับประชาธิปไตยแบบมี
ส่วนร่วม. กรุงเทพมหานคร:สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร,.
- อมร รักษาสัตย์. 2541 รัฐธรรมนูญฉบับประชาชนพร้อมบทวิจารณ์. กรุงเทพมหานคร:จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย,